

Srebrny kur Krakowskiego Bractwa Kurkowego

- Czas powstania 1564–1565
- Miejsce powstania Kraków
- Wymiary wysokość: 41,5 cm, długość: podstawa: 22 cm, szerokość: 15,5 cm
- Numer inwentarzowy MHK 179/BrK
- Muzeum [Muzeum Historyczne Miasta Krakowa](#)
- Tematy [władza](#), [miasto](#), [zaskakujące](#)
- Technika [złocenie](#), [kucie](#), [odlewanie](#), [emalia](#)
- Materiał [srebro](#)
- Prawa do obiektu Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
- Prawa do wizerunków cyfrowych domena publiczna
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [władza](#), [Kraków](#), [insygnia](#), [złotnictwo](#), [3D](#), [audiodeskrypcja](#), [zwierzęta](#), [domena publiczna](#)

Srebrny kur Krakowskiego Bractwa Kurkowego to jeden z najcenniejszych zabytków Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Wybitne dzieło złotnicze renesansowego Krakowa. Niestety nie znamy ani artysty, ani pracowni złotniczej, która wykonała rzeźbę ptaka. Nieliczne z bractw kurkowych mogą się poszczycić oryginalnym i zachowanym do dziś wyrobem tego typu. Jest to symbol organizacji i insygnium władzy Króla Kurkowego — najlepszego strzelca — zwycięzcy w dorocznym konkursie strzeleckim. Kur to dar Rady Miasta dla krakowskiego Bractwa Kurkowego. Jednak, prawdopodobnie ze względów prestiżowych, przez wieki utrzymywano, iż był on darem króla Zygmunta Augusta. Pełnoplastyczna figurka ptaka ukazana w lewym profilu, z wzniesionymi skrzydłami i głową zwróconą *en face*, stojąca na podstawie w kształcie konaru. Szyja, korpus i skrzydła o fakturze naśladującej upierzenie. Na głowie ptaka korona. Na szyi obroża z zawieszka w formie tarczy zwieńczonej labarami, z herbem Krakowa w polu, z dołączonym poniżej napisem „KRAKÓW”, wykonana z barwnej emalii. Na odwrociu ma wygrawerowany napis: „GŁÓNEJ REPERACYI/ KURA/ DOKONAŁ/ KAROL CZAPLICKI/ JUBILER/ 1899”. Ponieważ okazały ptak waży 3,6 kg, do tułowia doczepiony ma łańcuch służący do noszenia klejnotu przez Króla Kurkowego podczas uroczystości zarówno Bractwa, jak i innych. Od spodu podstawy inskrypcja: „DAS.SYNDT.DIE.ELTEST/ EN.IN.DEM.YAR/ 1.5.6.5/ CHRSTOF.ZURICH./ ERASMUS.ZURUS/ SIMON.STOLARSZ/ IAN.KROTZECK/ ENDRIS.FOGELWADER/ STENTZEL.GROSCH/ JAN LANG/ FRIDRICH.LEYTZNER”. Jest to wykaz starszych bractwa z 1565 roku.

W drugiej połowie XVIII wieku wykonano parę dodatkowych luźnych skrzydeł dla zawieszania tzw. klejnotów, czyli darów abdykacyjnych królów kurkowych, które używane były do 1878 roku. W 1964 roku Wiesław Łabędzki sporządził pierwszą kopię kura, którą otrzymało Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. W 1984 kolejną wykonał Stefan Luchter, przekazaną przez prezydenta miasta Krakowa w 1985 roku Towarzystwu Strzeleckiemu „Bractwo Kurkowe” w Krakowie, która jest do dziś używana przez kolejnych królów kurkowych.

Opracowanie: Małgorzata Niechaj (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa), © wszystkie prawa zastrzeżone

„Ćwicz oko i dłonie w Ojczyzny obronie” – o Krakowskim Bractwie Kurkowym

Bractwa kurkowe, których tradycja sięga w Europie XIV/XV wieku, były pierwszą formacją, która miała przygotowywać mieszkańców miast do obrony w sytuacjach zagrożenia.

Wraz z lokacją miast na prawie magdeburskim wznoszono fortyfikacje (z czasem ich budowę i obronę poszczególnych fragmentów murów i baszt scedowano na poszczególne cechy rzemieślnicze), co oznaczało, że w sytuacji wrogiego najazdu za broń mieli chwytać ludzie, którzy na co dzień posługiwali się igłą czy dratwą (krawcy, szewcy, piekarze czy złotnicy).

Szybko dostrzeżono potencjalne zagrożenie, powołując Bractwo Kurkowe (Towarzystwo Strzelnicze), którego zadaniem było szkolenie obywateli w sztuce wojskowej zgodnie z hasłem „Ćwicz oko i dłonie w Ojczyzny obronie”. Początkowo organizowano strzelanie z łuków, potem z kuszy, a od XVI wieku — z broni palnej.

W 1562 roku krakowski magistrat zadekretował zbiór przepisów regulujących prace bractwa, zgodnie z którymi strzelania miały być organizowane kilkadziesiąt razy w roku, najważniejsze były jednak zawody wpisane w kalendarz tydzień po oktawie Bożego Ciała, podczas których strzelano do kura o tytuł króla kurkowego. Nagrodą — poza zaszczytnym tytułem — było między innymi zwolnienie od wszelkich miejskich podatków.

Kur czy papuga?

Skąd wzięła się tradycja strzelania do kura i dlaczego właśnie ten ptak stał się symbolem bractwa, pozostawiając swój ślad w nazwie organizacji?

Kogut (kur) od wieków był symbolem czuwania, zapewne właśnie dlatego uznano go za symbol najlepiej

oddający stan, w jakim pozostawali na co dzień bracia towarzystw strzeleckich. Początkowo podczas ćwiczeń w sztuce obronnej strzelano do żywego zwierzęcia, które z czasem zastąpiono drewnianym wyobrażeniem. By docenić bractwo władze Krakowa 21 października 1564 roku przekazały towarzystwu 100 florenów, fundując wykonanie tak zwanego pańskiego klejnotu będącego nagrodą w zawodach o tytuł króla.

Dzięki gratyfikacji radnych powstało wyjątkowe, niezwykle cenne insygnium srebrnego kura (pokrytego misternie złoceniami, inkrustowanego drogocennym kamieniem i emaliowanym herbem miasta), które do dziś można oglądać w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Obiekt uznawany jest za jeden najcenniejszych zabytków sztuki złotniczej renesansowego Krakowa.

Co ciekawe, warto również podkreślić, że nie wszystkie europejskie bractwa identyfikowały się z kurem. Na przykład w Kolonii godności tej dostąpiła... papuga, uznawana za królewskiego ptaka, a liczne bractwa, głównie z obszaru niemieckojęzycznego, otrzymały nazwę papuzich (stało się tak na przykład w Hanowerze, Wismarze, szwajcarskim Bernie czy duńskim Aalborgu).

Miejszem ćwiczeń bractwa kurkowego był Celestat, zlokalizowany początkowo poza murami Krakowa, w XVI wieku przeniesiony do międzymurza obok Bramy Mikołajskiej, gdzie mieścił się do pożaru w 1794 roku. Obecnie Celestatem nazywany jest należący do bractwa neogotycki pałac przy ul. Lubicz (okolice Dworca Głównego), w którym zgromadzono pamiątki i ślady jego bogatej historii (ekspozycja stała MHK *Z dziejów Krakowskiego Bractwa Kurkowego*).

Po tym, jak 1 września 1939 roku zawieszono działanie wszystkich polskich bractw kurkowych, strzelnice brackie stały się miejscem rozstrzeliwań Polaków (na przykład w Inowrocławiu).

Towarzystwo po kilku okresach przerwy działa do dziś (jest jedną z najstarszych czynnych organizacji w Polsce). [Bracia kurkowi w kunsztownych strojach i żupanach](#) u boku władz miasta biorą udział we wszystkich ważnych uroczystościach miejskich i państwowych.

Opracowanie: Redakcja WMM,

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](#).

Zobacz, jak wygląda [Srebrny Kur Krakowskiego Bractwa Kurkowego](#), który znajduje się w kolekcji Wirtualnych Muzeów Małopolski.

Tagi: [Kraków](#), [Muzeum Historyczne Miasta Krakowa](#), [tradycja](#), [licencje Creative Commons](#)